

THE SYMBOLISM OF THE ROAD IN MIHAIL SADOVEANU' S *THE HATCHET*

Alexandru Adrian Diac
PhD. Student, UMFST „George Emil Palade” of Târgu Mureș

Abstract: The aim of this article is to analyse the symbolism of the road taken by two of the main characters in Sadoveanu's novel The Hatchet, Vitoria and Gheorghîță, the wife and the son of a man that disappeared months before they decide to start a journey in order to find him. The road taken by them is a hard one, not just because they travel in not very good conditions, but also because it ends with the news that their beloved husband and father is dead, so this aspect changes their lives.

Keywords: road, symbol, character, crime, maturation.

Vădit inspirat din balada populară omonimă „ceea ce induce în eroare încă de la început în *Baltagul* este așadar, alegerea, ca pretext epic, a situației din balada populară: doi ciobani îlucid pe un al treilea ca să-i ia oile. Fără îndoială, Sadoveanu ar fi putut să rescrie în proză *Miorița*, valorificând aspectul mitic, și e de mirare că n-a făcut-o: multe dintre marile sale cărți sunt rescrieri, parafraze, conțin adică un substrat livresc...Iată însă că în acest caz a preferat să scoată din baladă un roman pur și simplu.”¹

Apărut în 1930, *Baltagul* lui Mihail Sadoveanu este un roman care a suscitat încă de la început interesele criticilor, fiind o lucrare care a intrat rapid în conștiința românească datorită faptului că reprezintă o reinterpretare a baladei populare *Miorița*, aspect vizibil și în ochii unor cititori neexperimentați și pe care, de altfel, autorul însuși îl admite prin plasarea în fruntea romanului, cu valoare de motto, a două versuri din *Miorița: Stăpâne, stăpâne, /Îți cheamă ș-un câne*. Mai mult decât atât, firul epic al prezentei creații sadoveniene îl reface, în mare, pe cel din balada populară, opera având, desigur, notele proprii ale lui Sadoveanu. În acest sens, în *Dicționarul analitic de opere literare românești* redarea subiectului operei se face într-un mod deosebit de concentrat, dar este surprinsă și similitudinea acestuia cu acela al *Mioriței*, fiind subliniată descendența operei lui Sadoveanu din opera populară: „Subiectul romanului e de o remarcabilă simplitate, amintindu-l pe cel al baladei populare *Miorița* (...), a cărui influență asupra *Baltagului* este evidentă și unanim recunoscută, de altfel, dar și exagerată de unii autori. Ca și în balada populară, doi oieri – Bogza și Cuțui- completează împotriva unui al treilea – Nechifor Lipan- spre a-l jefui.”²

Faptul că „viața muntenilor e grea; mai ales viața femeilor. Uneori stau văduve înainte de vreme, ca dânsa”³ este afirmat încă din primele pagini ale romanului și are un rol anticipator căci, frământată din ce în mai mult de dispariția soțului ei, Vitoria Lipan, „cu voință oțelită, munteanca, hotărăște să afle adevărul” și ia decizia de a porni în căutarea acestuia, nu însă înainte a de urma o serie de îndelungi pregătiri. Astfel se aduce în discuție rolul pe care drumul ce femeia se pregătește să-l facă în are în cadrul operei, atât în

¹ Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Editura Paralela 45, Pitești 2008, p. 584.

² Ion Pop, coord., *Dicționar analitic de opere literare românești*, Casa Cărții de Știință, Cluj- Napoca, 2007, pp. 79-80.

³ Citatele din roman au fost preluate din Mihail Sadoveanu, *Baltagul*, Editura Herra, București, 2007.

desfășurarea firului narativ, cât și asupra personajelor ce se avântă să-l parcurgă, mânate de simțul datoriei sau de iubire.

Îndelungile pregătiri arată că Vitoria este pe deplin conștientă încă de la început că soțul ei nu va mai fi găsit în viață, ceea ce face ca pentru ea să devină mai important nu scopul în sine, de a-l găsi pe Lipan, ci calea prin care face aceasta: cu demnitate, făcând diferite conexiuni legate de traseul urmat de soțul ei și trecând prin diferite ritualuri de pregătire, cale care îi va aduce un deznodământ deja anticipat. Această afirmație este sprijinită de felul în care sunt descrise pregătirile pentru plecare, făcute deloc în grabă și calculate în cele mai mici detalii. Sigur, se poate aduce aici în discuție și minuțiozitatea Vitoriei, dar o soție căreia îi dispăre soțul și căreia îi ia câteva luni bune până să pornească în căutarea acestuia, trebuie să fie sigură că deznodământul nu va fi unul fericit. În caz contrar, ar fi fost mânată de impuls și ar fi pornit în căutarea lui imediat ce i-ar fi sesizat dispariția sau, cel puțin timpul dedicat pregătirilor pentru călătorie ar fi fost mai scurt. Mai mult decât atât, relevantă este și descrierea atitudinii Vitoriei în momentul în care în răpă sunt descoperite osemintele lui Lipan. Dincolo de exclamația numelui real al soțului său, în momentul în care se fac pregătiri pentru ridicarea osemintelor lui Nechifor, auzind că soțului ei i se aduc laude, bea un pahar împreună cu cei aflați în acel loc, iar „înainte de a bea, a vărsat pentru mort o picătură din pahar. Asta o făcea de mult, de când se arătase înțelegerii ei adevărul”, ca și când, după cum aminteam, finalul drumului pe care Vitoria pornește împreună cu fiul ei era de la început unul previzibil.

Dincolo de pregătirile de ordin practic pe care le face Vitoria Lipan în vederea plecării la drum pentru a-și căuta soțul, împreună cu fiul Gheorghită, lăsarea gospodăriei pe mâna argatului Mitrea și vânzarea de produse pentru a-și asigura cele necesare drumului, se adaugă și făurirea noului baltag pe care i-l dăruiește lui Gheorghită, nu însă înainte de a-l da preotului ca să fie sfințit. Și acest al doilea baltag, în afara celui cu care vom afla că a fost ucis Nechifor Lipan, are un rol anticipator, întrucât utilitatea lui va fi dovedită abia spre final. Baltagul, așadar o unealtă, un topor, este cel care dă titlul romanului, un titlu ales de către Sadoveanu deloc întâmplător pentru că „în dubla sa calitate de armă străveche de luptă și instrument pentru tăiat și despicat, toporul este simbolul distrugerii, al separării, văzute însă drept preambul al unei noi întemeieri și ordini.”⁴ Așadar, el distruge o ordine firească, aceea a punerii soțului în capul unei familii, într-o societate patriarhală, dar în același timp contribuie la noua ordine în ceea ce privește frâiele cărmuirii familiei Lipan, preluate de Georghită odată cu dispariția tatălui său. Mai mult decât atât, este cunoscut că baltagul nu este orice fel de topor, ci unul cu două laturi, două tășuri. „Un simbolism aparte i se atribuie securei bipene (labris), existentă încă de pe vremea civilizației minoice: cele două tășuri simbolizau complementaritatea unor principii opuse: masculin și feminin, cer și pământ, viață și moarte.”⁵ Este grăitoare semnificația acestei unelte în ceea ce privește cele petrecute în roman și cu siguranță că Sadoveanu nu a ales întâmplător această unealtă ca armă a crimei, dar și ca instrument de pedeapsă pentru aceasta, întrucât instrumente precum bâte din lemn sau pumnale erau mult mai familiare pentru oierii acelor vremuri. Dualitatea simbolizată de baltag guvernează întregul roman: incertitudinile Vitoriei, lumea veche și lumea nouă, legea scrisă și cea nescrisă, sacru și profanul etc.

Ceea ce ne face să afirmăm că incertitudinile Vitoriei cu privire la dispariția lui Nechifor sunt puse în legătură cu dualitatea pe care baltagul o reprezintă este și oscilația ei între sacru și profan, atunci când dorește a căuta lămuriri. Cele două coordonate sunt reprezentate de părintele Daniil Milieș și de baba Maranda, iar primul se extinde atunci când femeia merge la Mănăstirea Bistrița, se închină Fecioarei și ia sfat de la starețul de acolo. Am

⁴ Ivan Esveev, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Editura Amarcord, Timișoara, 2001 p. 194.

⁵ *Ibidem*.

fi tentați să afirmăm că cele două aspecte și că între cele două nu există nicio legătură, însă rolul lor în derularea evenimentelor le pune mai degrabă într-o relație de complementaritate. Femeie supusă unor reguli nescrise, morale, Vitoria este o femeie credincioasă, deci este firesc ca prima cale pe care o urmează în căutarea adevărului este aceea de a urma sfatul preotului, însă pare a ști că ceea ce găsește acolo nu o va mulțumi, căci din capul locului, dorind ca preotul să îi scrie plângerea pentru autorități legată de dispariția lui Lipan hotărăște că „întâi se duce la părintele, să-i alcătuiască răvașul. După ce înserează, trece la baba Maranda, pe întuneric, ca să n-o vadă nimeni.” Citatul anterior întărește ideea dualității, preotul simbolizând sacralitatea, lumina, iar vrăjitoarea satului fiind simbol al întunericului, al profanului și chiar al unor forțe oculte, însă ar fi nevoie ca cele două entități să se îngemâneze pentru a o face pe Vitoria să urmeze o anumită cale, una dreaptă.

Căutând sfat la preot, adresându-se Vitoriei, acesta este de părere că Nechifor „se află la afacerile lui. Mâni- poimâni se-ntoarce acasă cu chimirul plin. Îți aduce de la Piatra o casâncă nouă de mătăasă”, însă femeia susține că prea mult timp a trecut de când ar fi trebuit ca soțul ei să se întoarcă, ea fiind convinsă că Lipan îi împărtășește sentimentele: „Știe că-l doresc și nici eu nu i-am fost urâtă.” Dincolo de datoria de soție pe care o avea, tocmai această iubire cauzează femeii neliniști cu privire la soțul ei, neliniști care o apasă încă dinainte ca ea să întreprindă orice acțiune legată de aflarea anumitor informații legate de cel cu care își împărțea destinul. Astfel, mai întâi ea îi destăinuie preotului că l-a visat pe Lipan „trecând călare o apă neagră”, deci un simbol nefast care nu poate fi decât aducător de ghinion. Cu o conștiință acorată în vechiile tradiții ale unor oameni care s-au ghidat mereu după semne și tradiții, deși având și credință în Dumnezeu, Vitoria știe că visurile sunt mereu legate de realitate, iar în cazul de față ea consideră că acestea sunt răspunsuri la frământările sufletești pe care le are din cauza dispariției lui Nechifor. Astfel, legat de acestea, îi spune preotului că „aicea îmi răspund mie. Cât chem și cât doresc, trebuie să-mi răspundă.” Replica anterioară este răspunsul dat preotului, care o sfătuiește să nu se încreadă în aceste semne: „Lasă visurile. Îs mai mult înșelări.”

Vizita la preot se încheie cu redactarea de către acesta a scrisorii către Gheorghiiță, pe care Vitoria îl sfătuiește ce să facă nu anumite produse pe care le aveau, însă relevant în acest punct este o parte din această scrisoare care se află în strânsă legătură cu ideile enunțate anterior. Vitoria îi solicită fiului său să vină acasă de sărbători, întrucât are nevoie de ajutorul său și îl numește singurul bărbat din gospodărie: „fiind acuma tu singur bărbat la gospodărie.” Considerăm că această replică vine să întărească ideea că Vitoria era conștientă de deznodământul poveștii încă dinainte de a porni la drum, iar această statuare lui Gheorghiiță la singur bărbat în bogata lor gospodărie vine ca o pregătire a acestuia pentru responsabilitățile ce-i vor fi încredințate și care îl vor duce spre un proces de maturizare care se va desăvârși când acesta va rămâne, preț de o noapte, ca singurul ce veghează osemintele tatălui său, în râpa unde acestea fuseseră descoperite.

Neprimind de la preot decât promisiunea unei slujbe aducătoare de pace, Vitoria apelează și la baba Maranda, vrăjitoarea satului, deși am amintit deja că aceasta era intenția Vitoriei încă de la plecarea de acasă, întrucât această femeie simbolizează alte forțe și i-ar fi putut da noi răspunsuri. Însuși numele ei, ales deloc întâmplător de către autor, are semnificații aparte. El provine de la piatra prețioasă numită smarald, cu diferitele sale variante, iar printre semnificațiile purtate de către aceasta regăsim și că „este o piatră consacrată științelor secrete, una dintre emblemele lui Hermes, iar știința sacră a alchimiei, patronată de acest zeu, ar fi însemnată pe o tablă de smaragd.”⁶ Deducem așadar că, dacă religia și Dumnezeu nu i-au dat răspunsurile căutate, Vitoria crede că le va descoperi la baba care pare a fi o reprezentantă a forțelor întunericului, având în vedere locul în care aceasta

⁶ *Ibidem*, p.176.

trăia și dihania care o însoțea: „pe lângă țintirim. Căsuța singură a babei Maranda trimitea fire de lumină spre vale printr-un geam cât palma. Cum se apropie de ușă, se trezi înlăuntru un fel de chelălăit ciudat al unei dihăanii de la alt tărâm.” Casa babei Maranta cuprindea tot felul de obiecte presupuse a fi folosite la un soi de magie, fapt văzut cu ochi nu prea buni de către oamenii locului, întrucât „se vestise în tot satul că baba Maranda are ascuns la ea pe cel cu nume urât”, deci pe diavol, ceea ce ar face-o pe femeie să fie într-adevăr reprezentanta unor forțe ale întunericului, atestând încă o dată dualitatea diferitelor aspecte din roman așa cum reiese din simbolistica titlului. Numai că baba Maranda îl pomenește și pe Dumnezeu, „Dumnezeu aude”, fie ca o disimulare a ceea ce este ea de fapt, fie ca o sugestie că percepția celor din jur asupra ei era una greșită și că tot ce făcea ea era într-adevăr să ajute oamenii. Acest lucru nu este clar exprimat, însă se admite că „tot ce se spune poate fi și minciună; însă adevărat este că baba are unele tainice științi și meșteșuguri.” Cu toate acestea, nici presupunerea babei că Nechifor ar fi reținut „în așternut străin” de către o femeie „cu ochii verzi și cu sprâncenele îmbinate, care s-a pus prag și nu-l lasă să treacă” nu o mulțumește pe Vitoria care e sigură că soțul ei tot s-ar fi întors acasă și decide să postească timp de douăsprezece vineri, în speranța că această jertfă a ei va determina întoarcerea soțului: „am să țin post negru douăsprezece vineri în șir. Pân- atunci poate mi se întoarce omul.”

Simbolistica numărului doisprezece este și ea relevantă pentru romanul la care facem referire și mai ales pentru pregătirile care se fac pentru a porni la drum, întrucât Vitoria putea alege un alt număr, cu totul și cu totul întâmplător, sau unul mai mic, întrucât doisprezece, raportat la zilele de vineri despre care ea vorbea, înseamnă aproximativ trei luni de zile, trei luni de frământări și de incertitudini, trei luni în plus fără Lipan. Astfel, doisprezece „este produsul înmulțirii celor patru puncte cardinale cu 3 planuri (niveluri) ale lumii, specifice mentalității arhaice: lumea subpământeană, cea terestră (intermundul) și lumea cerului. Este cifra zodiacului și simbolizează universul în mișcarea lui ciclică, spațio-temporală. În simbolistica creștină e semnul totalității și cifra Ierusalimului Celest: are 12 intrări, la fiecare poartă stau 12 îngeri, zidurile sunt sprijinite pe 12 piloni, pereții sunt încrustați cu 12 pietre prețioase etc.”⁷ Acest număr vine și el în susținerea ideii că femeia era deja resemnată cu dispariția irevocabilă a soțului ei, timpul destul de lung pe care îl presupune ciclul de douăsprezece vineri nu ar putea fi avut în vedere ca o durată a așteptării decât de o femeie deja împăcată cu destinul crunt.

Trecând, așadar, timpul amintit, Vitoria este tot mai aproape de plecarea la drum, însă acum apare un alt aspect care ne întărește afirmațiile anterioare. Cu o zi înainte de plecare, pe 9 martie, Vitoria asistă la slujba oficiată de părintele Daniil în cinstea celor 40 de mucenici și remarcabil este că Vitoria aduce la biserică și daruri pentru cei adormiți: „colaci, colivă, untdelemn și vin”, prinoase care pot fi interpretate și ele ca o anticipare a derulării ulterioare a evenimentelor, întrucât ele sunt folosite mai ales pentru pomenirea celor plecați dintre noi. A doua zi, pe 10 martie, femeia pornește la drum însoțită de fiul ei și reface, treptat, traseul parcurs în toamnă de către soțul ei. Debutul călătoriei este și el marcat de credința în Dumnezeu a soției lui Lipan, căci ea, „și pe urmă flăcăul își făcură de trei ori semnul sfintei cruci, închinând fruntea spre lumină.” Aceste aspecte au, de asemenea, un rol anticipator, întrucât finalul călătoriei readuce liniștea în familia Lipan și mai ales în sufletul Vitoriei, care își găsește liniștea, chiar dacă niciodată nu îl va mai avea pe Nechifor alături.

Evenimentele majore care prin care se reface traseul parcurs de Nechifor Lipan pot fi sintetizate în următoarele fraze: „Ea (n.n. Vitoria) va reface drumul lui Nechifor Lipan până la Dorna, va afla că a cumpărat o turmă de oi, că a plecat împreună cu calistrat Bogza și Ilie Cuțui. Ea găsește câinele, pe Lupu, care o duce la Nechifor, organizează înmormântarea și i

⁷ *Ibidem* p.56.

demască pe ucigași.”⁸ Cu toate acestea, dincolo de aparenta simplitate prin care este redat firul narativ al evenimentelor care recompun acest drum, considerăm că acesta este unul ce cunoaște multiple valențe, nefiind o simplă călătorie. Astfel, el „este un drum al inițierii (pentru Gheorghită, fiul Vitoriei) și al cunoașterii, al confirmării și al confruntării precum în mecanismul și în trama tragediei antice. E vorba de îndeplinirea unor hotărâri mari și de o decizie esențială pentru destinul unor oameni. Sub semnul acestei hotărâri, act fundamental al acestei femei, drumul este o continuă cercetare, o investigație neobosită, până în momentul descoperirii cadavrului și a circumstanțelor omorului sau până la denunțarea făptașilor.”⁹

Despre acest drum ca un drum al inițierii, în ceea ce privește destinul lui Gheorghită, s-a discutat îndelung de-a lungul anilor care s-au scurs de la publicarea romanului. Astfel, a fost intens discutat caracterul de *bildungsroman* al textului. Relevantă pentru ilustrarea acestui aspect este scena în care fiul veghează timp de o noapte osemintele tatălui său descoperite într-o răpă. Maturizarea tânărului este decisă chiar de către mama sa care, la descoperirea cadavrului, îi poruncește să rămână să își vegheze tatăl, până ce ea va împlini „cele de cuviință”: „Gheorghită, hotărî ea, tu să stai aici, să priveghezi pe tatu-tău”. Tânărul, dintr-o fiască supunere și neștiind ce îl așteaptă, acceptă imediat: „Bine, mămuică, suspină flăcăul. Oi sta aici, după cum îmi poruncești.” Treptat, însă, aparentul curaj dovedit prin acceptarea imediată a poruncii mamei se transformă într-o teamă caracteristică vârstei și lipsei de experiență a acestuia, amplificată de atmosfera funebră și de decorul vitreg al naturii care-l înconjură. Singura sursă de lumină, o făclie, nu-i putea oferi siguranța de care ar fi avut nevoie. El „se așezase într-o lature, mai mult cu spatele, spre poclada care acoperea ciolanele, zgârcurile, părul și lucrurile tatălui său, amestecate. Nu s-ar fi putut spune că are un dezgust, dar de când trăia pe lume nu-i fusese dată o asemenea cumplită vedere. Ridicând ochii și privind departe, băgă de seamă că se afla într-un loc cu totul pustiu, între stânci, între râpi, sub cerul înalt. Pădurea era aproape. În fundul prăpăstiilor se mai țineau ostroave de omăt.” Singura tovarășie a lui Gheorghită în această atmosferă sumbră era câinele Lupu, care însă acum îl veghează de departe, pentru a-l feri de rele. Inocența și lipa de conștiință a ceea ce i se întâmplă sunt definatorii pentru tânărul Gheorghită, care „nu înțelegea din toate decât o frică strecurată din pământ în el”, semn al comuniunii dintre om și natură. Trecând noaptea și apărând Vitoria împreună cu alte persoane la locul descoperirii osemintelor lui Lipan, Gheorghită află, legat de cel ce i-a fost părinte, că „nu se poate să-l ridicăm azi, poate nici mâni. Cât ar fi, trebuie să-l priveghem...” moment în care durerea și teama acumulate de Gheorghită pe parcursul nopții care a trecut își spun cuvântul, iar atitudinea sa obedientă față de mama sa se transformă într-una de revoltă, el neînțelegând că ridicarea unui cadavru de la locul descoperirii sale nu este un proces facil: „-Dar de ce nu putem să-l ridicăm? Se împotrivi Gheorghită, neguros.”

Cu toate acestea, episodul amintit este doar începutul procesului de maturizare a tânărului, cel puțin în viziunea mamei sale, care, vorbind despre pedepsirea criminalilor lui Nechifor, afirmă că „nici pe Gheorghită, care-i încă prost și copil”, nu-l poate pune să-i pedepsească. De asemenea, la înmormântare, slăbiciunea fiului și lipsa sa de maturitate sunt creionate de autor, care scoate în evidență lipsa de experiență a tânărului în ceea ce privește manifestările comportamentale în astfel de situații. Rezultă de aici că tânărul nu a ajuns încă la maturitatea care conferă textului caracterul de *bildungsroman*. Venind la înmormântare, Gheorghită „nu știa ce să spuie. Îi era rușine să bocească față de bărbați, ca o femeie. Acesta ar fi, în opinia noastră, un stadiu intermediar al maturizării acestui tânăr, care deși încă nu are experiența unui adult, este capabil să își gestioneze emoțiile în fața celor din jur pentru a-și masca durerea pricinuită de moartea tatălui. Desăvârșirea acestui proces va avea loc spre

⁸ Emil Alexandrescu, *Introducere în literatura română*, Editura Didactică și Pedagogică R.A., București, 2007, p.339

⁹ Ion Vlad, „Cărțile” lui Mihail Sadoveanu, Editura Dacia, Cluj- Napoca, 1981, p.61.

finalul textului, la praznicul de după înmormântarea lui Nechifor Lipan. Acolo, având în mână Baltagul făurit cu ocazia plecării la drum, în momentul în care criminalul Calistrat Bogza se repede asupra sa ca să-i ia arma, „împuns de alt țipăt al femeii, feciorul mortului simți în el crescând o putere mai mare și mai dreaptă decât a ucigașului. Primi pe Bogza în urmă. Îl dădu îndărăt. Apoi îl lovi scurt cu muchea baltagului, în frunte”, după care câinele Lupu îl mușcă de beregată. Agonizând, Bogza mărturisește atât crima cât și motivul acesteia, după care moare.

În opinia noastră, având în vedere desfășurarea de până în acest moment a evenimentelor din roman, episodul de față a fost și el anticipat în momentul în care se făcea referire la Crucea Talienilor ca loc în dreptul căruia s-ar fi înfăptuit crima a cărei victimă a fost Nechifor Lipan. Cuvântul *talienilor* din sintagma care denumește toposul săvârșirii crimei este format prin afereza cuvântului *italienilor* și face referire la un moment istoric în care populații de italieni au stat în zona Moldovei în care este plasată acțiunea textului.¹⁰ Cu toate acestea, considerăm pertinentă și asocierea acestui topos cu vechea Lege a Talionului. Astfel, pedeapsa pentru moarte nu putea veni decât prin moarte, iar cel care înfăptuiește această reparație, a răzbunării tatălui, nu putea fi decât fiul, Gheorghită, care astfel își desăvârșește maturizarea spirituală, fiind de atunci pregătit să preia frâiele gospodăriei și, implicit, pentru viață. În orice caz, drumul devine pentru Nechifor și locul în care își va afla sfârșitul.

Urmărind valențele drumului parcurs de Vitoria și Gheorghită în vederea găsirii lui Lipan ne vom opri și la aceea care caracterizează drumul ca fiind „o continuă cercetare, o investigație neobosită”, căutarea fiind însăși scopul drumului. Acest aspect face ca *Baltagul* să fie „o ingenioasă istorie detectivistă în mediul rural autohton, unde protagonistul desfășoară o anchetă originală, interogând la fiecare pas în primul rând natura, martoră a itinerariilor păstoraști din vremuri memorabile.”¹¹

Despre căutarea și aflarea lui Nechifor Lipan, mai exact a rămășițelor sale am mai discutat, de aceea firul epic al acestei părți din text va cădea pe un plan secund. Ceea ce ne interesează în mod deosebit este felul în care Vitoria Lipan își planifică drumul, așa cum deja am arătat în prima parte a prezentei lucrări, dar mai ales minuțiozitatea cu care ea redă fiecare detaliu din scena crimei înfăptuite asupra soțului ei, așa cum este redată spre finalul textului, prin vocea Vitoriei, care, așa cum vor admite Calistrat Bogza și Ilie Cuțui, reface cu lux de amănunte desfășurarea crimei ai cărei făptași au fost cei doi, întrucât, dincolo de a fi un simplu drum pe care îl parcurg cei Vitoria și Gheorghită cu un scop bine definit, drumul acesta este un „drum al căutării și al îndeplinirii unei îndatoriri superioare simplului act justițiar.”¹² De aceea, ne considerăm îndreptățiți să afirmăm că, sub acest aspect, căutarea aceasta la care se face referire nu este una doar de suprafață, cauzată de dispariția lui Nechifor Lipan, ci este una mai ales interioară, în care, poate chiar în mod inconștient, protagonistul romanului descoperă atât adevărul cu privire la moartea soțului ei, descoperă noi lumi și noi obiceiuri, pe care le privește cu mai multă sau mai puțină reticență, dar, mai cu seamă, se descoperă pe sine, fiind pusă într-o ipostază neimaginată vreodată: ea răzbește într-o lume a bărbaților, se confruntă cu aceștia, trece peste orice obstacol pentru a-și atinge

¹⁰ (...) italienii au stat 12 ani în Mălini, timp în care au construit podurile, cantonul și o școală în care copiii mălinenilor învață și astăzi, iar la final au ridicat la capătul „Drumului talienilor”, în Obcina Stânișoarei, o cruce din piatră. Crucea originală s-a distrus, au mai rămas doar treptele de piatră pe care se urca până acolo, dar alături a fost amplasată o cruce metalică de pe o biserică ce a fost mutată și o alta, adusă de săteni. Lângă „Crucea talienilor” există încă resturile cazematelor aruncate în aer de nemți în al Doilea Război Mondial.(...) cf. <https://www.monitorulsv.ro/Local/2009-09-01/Cele-mai-tari-poduri-din-judet-construite-de-italieni-la-Malini>, accesat 30.04.2018.

¹¹ Eugen Simion, coord.gen, *Dicționarul literaturii române*, vol. 2: Lit M-Z, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2012, p. 428.

¹² Ion Vlad, *op.cit.*, p.6.

scopul, toate acestea pentru ca, la final, presupune, să rămână o femeie respectată în rândul oierilor din Măgura Tarcăului, cu toate că soțul ei, care a dus greul administrării bunurilor familiei, nu mai este.

Fiind deja cunoscută traiectoria lui Nechifor Lipan, aceeași pe care va porni și soția lui, comportamentul acesteia în tot acest periplu, având în vedere situațiile prin care trece, se pot sintetiza în următoarele afirmații: „știe ce se cuvine și ce nu, descifrează psihologia oamenilor, din relațiile sociale reține esențialul. Pe calea exeprienței personale, și-a format o concepție despre lume, în care, totuși tradițiile au un rol hotărâtor. Comuniunea cu natura o face să priceapă semnele timpului și să le folosească spre binele gospodăriei. Nenorocirile nu-i frâng tăria. Nechifor Lipan a fost răpus. Cu voința oțelită, munteanca, hotărăște să afle adevărul. Pribegia prin singurătăți, în munții Dornei, confruntarea ipotezelor cu realitatea, descoperirea cânelui celui dispărut, apoi a cadavrului și a ucigașilor, și în sfârșit, episodul îngropării, cu tot ritualul străvechi, sunt momente în care se relevă tot câte o altă latură a sufletului țărăncii.”¹³ Considerăm că citatul acesta surprinde ambele fațete ale căutării, așa cum le enunțăm mai înainte, întrucât, căutarea lui Nechifor Lipan este parte din căutarea de sine a Vitoriei, în cea de-a doua ea pornind poate, inconștient. În orice caz, experiența aflării adevărului îi va marca definitiv existența.

Îndeplinirea îndatoririlor este un aspect esențial în procesul de căutare al Vitoriei, ele fiind în directă legătură cu evenimentele majore din existența umană. Astfel, „se consemnează, în virtutea unor norme etice, nașterea unui copil. Se celebrează apoi o căsătorie iar, în final, Vitoria Lipan pregătește datinile înmormântării pentru Nechifor Lipan”.¹⁴

Așadar, motivul drumului în romanul lui Mihail Sadoveanu este unul cu multiple semnificații și în jurul unui drum stă atât întreaga acțiune a romanului, cât și devenirea a două dintre personaje, Vitoria și Gheorghită, întrucât parcurgerea drumului parcurs mai înainte de soțul și de tatăl Nechifor va avea un final nefericit pentru ei, dar care le va marca definitiv existența.

BIBLIOGRAPHY

Bibliografie primară:

- Sadoveanu, Mihail, *Baltagul*, Editura Herra, București, 2007.

Bibliografie critică:

- Pop, Ion, coord., *Dicționar analitic de opere literare românești*, Casa Cărții de Știință, Cluj- Napoca, 2007.
- Esveev, Ivan, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Editura Amarcord, Timișoara, 2001.
- Alexandrescu, Emil, *Introducere în literatura română*, Editura Didactică și Pedagogică R.A, București, 2007.
- Vlad, Ion, „Cărțile” lui Mihail Sadoveanu, Editura Dacia, Cluj- Napoca, 1981.
- Simion, Eugen, coord.gen. , *Dicționarul literaturii române*, vol. 2: Lit M-Z, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2012.
- Ciopraga, Constantin, *Mihail Sadoveanu*, Editura Tineretului, București, 1966.
- Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Editura Paralela 45, Pitești 2008

Sitografie:

¹³ Constantin Ciopraga, *op.cit.*, pp. 65-66.

¹⁴ Ion Vlad, *op.cit.* p.61.

- <https://www.monitorulsv.ro/Local/2009-09-01/Cele-mai-tari-poduri-din-judet-construite-de-italieni-la-Malini>, accesat 30.04.2018.